

Vugar SULEYMANOV,

Agjencia e Veprimt të Minave e Republikës së Azerbajxhanit (ANAMA),

Kryetari i Bordit

FARAT E MINAVE – QË KANË TË BËJNË ME DREDHINË E ARMIKUT

Gjatë viteve të fundit, ANAMA dhe organizata të tjera kanë pastruar më shumë se 81,000 hektarë mina tokësore dhe mbetje shpërthyes të luftës. Në vitin 2023, ky proces do të mbulojë një sipërfaqe prej 50 mijë hektarësh.

Sipas kërkimit dhe analizës ndërkombëtare, Azerbajxhani renditet midis vendeve me një ndotje të nivelit të lartë me mina. Gjatë pushtimit nga forcat e armatosura armene për gati 30 vjet, më shumë se 900 vendbanime në Karabakh u shkatërruan plotësisht, u rrafshuan përtokë dhe u minuan nga armiku tinëzar!

Për të eliminuar pasojat e rënda të armëve vdekjeprurëse pas Luftës Patriotike, ANAMA ka kryer operacione çminimi në territoret e çliruara nga pushtimi dhe të prekura nga lufta.

Mund të them me bindje të plotë se krijimi i kushteve të sigurta për restaurimin dhe rindërtimin e zonave të përmendura dhe kthimi i njerëzve në shtëpitë e tyre kanë qenë një nga prioritetet më të larta të shtetit azerbajxhanas që nga përfundimi i konfliktit.

ANAMA u themelua në vitin 1998 dhe u riorganizua me qëllim ndjekjen e qëllimeve strategjike më të ngutshme dhe përmbushjen e detyrave të rëndësishme pas fitores së ushtrisë së lavdishme të Azerbajxhanit nën udhëheqjen e Komandantit të Përgjithshëm Suprem në

Luftën Patriotike, Presidentit Ilham Aliyev. Ajo ka marrë statusin e një enti ligjor publik. Tani, ANAMA është e angazhuar në pastrimin e territoreve të çliruara të prekura nga lufta nga minat, paisjet e pashpërthyer, pajisjet që përmbajnë eksplozivë dhe mbetje të tjera vdekjeprurëse të luftës, neutralizimin e tyre, si dhe koordinimin e aktiviteteve në këtë fushë.

Si pjesë e programit „Kthimi i Madh» në Karabakh, përkufizohet si një nga qëllimet kryesore strategjike të dokumentit „Azerbajxhani 2030”: Përparësitë Kombëtare për Zhvillimin Socio-Ëkonomik». Në të njëjtën kohë, një fushatë çminimi në shkallë të gjerë që përmbush standardet ndërkombëtare është duke u zhvilluar në territoret e çliruara. Ky drejtim identifikohet si përparësia kryesore e Azerbajxhanit në periudhën pas konfliktit.

Mund të jetë me interes të flasim për disa nga rezultatet e ndërmjetme të operacionit të çminimit. Fakti është se më shumë se 88,000 mina dhe mbetje të tjera shpërthyes të luftës janë gjetur dhe neutralizuar në territoret e çliruara në periudhën e pasluftës.

Çështjet e veprimt të minave janë të ndërlydhura drejtpërdrejt dhe tërthorazi me objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm.

Pa dyshim që Presidenti i Republikës së Azerbajxhanit Ilham Aliyev gjithmonë i kushton rëndësi të veçantë

kësaj çështjeje, pasi ajo lidhet drejtpërdrejt me sigurinë e jetës njerëzore. Presidenti citon rregullisht në fjalimet e tij se ndotja nga minat e territoreve të çliuara ngadalëson procesin e rindërtimit dhe kthimit të ish-IDP-ve në tokat e tyre amtare.

Më 2 mars 2023, në fjalimin e tij në samitin e Bakusë të grupit të kontaktit të Lëvizjes së të Paangazhuarve mbi reagimin ndaj COVID-19, duke marrë parasysh faktin se shumë nga vendet anëtare të Lëvizjes së të Paangazhuarve janë midis atyre të kontaminuara nga minat tokësore dhe municionet e pashpërthyer, Presidenti i Azerbajxhanit Ilham Aliyev paraqiti një propozim për të ngritur një grup vendesh me mendesi të njëjtë të prekura nga minat në mënyrë që të rritet vëmendja ndërkombëtare ndaj problemit të minave. Menjëherë pas kësaj, ANAMA krijoi marrëdhënie partneriteti me komunitetin ndërkombëtar dhe institucionet e shoqërisë civile në nivel kombëtar në mënyrë që të përmbushte qëllimet që lidhen me këtë nismë të rëndësishme dhe humane dhe mobilizoi mundësitë që kishte në dispozicion.

Operacionet e çminimit kryhen kryesisht në infrastrukurën e transportit, në sektorin e energjisë, bujqë-

sisë, parqet industriale, infrastrukurën rezidenciale etj. Kjo përfshin çminimin manual, përdorimin e mjeteve mekanike për qëllime të veçanta dhe operacionet e çminimit të kryera me ndihmën e kafshëve.

Ministria e Mbrojtjes e Republikës së Azerbajxhanit, Ministria e Situatave Emergjente, njësitë përkatëse të Shërbimit Kufitar Shtetëror, si dhe kompanitë lokale, janë të përfshira në operacionet e çminimit në Karabakh së bashku me ANAMA. Organizatat ndërkombëtare të çminimit si MAG, Safe Lane dhe RPS, organizatat kryesore të çminimit në botë, veprojnë gjithashtu në territoret e çliuara nga pushtimi.

Një nga arsyet që fshihet pas ritmit të shpejtë të punës është se ANAMA vendos pajisje dhe struktura mekanike të fundit në operacionet e çminimit. Përveç kësaj, personeli i Agjencisë rritet gradualisht dhe buri met materiale dhe teknike që ka në dispozicion të saj zgjerohen rregullisht. Këto janë kushte të rëndësishme për arritjen e rezultateve të mira. Çmontuesit e minave te sapo rekrutuar janë të përfshirë në trajnime teorike dhe praktike si «Kursi humanitar i çminimit», «Pastrimi i zonës së betejës», «Ndihma e parë mjekësore», trajnime të zhvillimit profesional për personelin operacional,

si «Trajnimi i Drejtuesit të Seksionit dhe Udhëheqësit të Grupit», «Trajnimi i mbikëqyrësve», etj, janë gjithashtu në dispozicion. Trajnimet për përfaqësuesit e Ministrisë së Mbrojtjes të Republikës së Azerbajxhanit, Trupat e Brendshme të Ministrisë së Punëve të Brendshme të Republikës së Azerbajxhanit, Ministrisë së Situatave emergjente, si dhe kompanive lokale dhe organizatave joqeveritare të përfshira në operacionet e çminimit, tani janë pjesë e planeve dhe programeve të veprimit të Agjencisë.

Gjithashtu, po përdoret sistemi «Remote Aerial Minefield Survey» (RAMS) (mbikeqyrja e fushave të minuara në distanca të largëta), duke treguar rezultate efektive dhe duke përdorur dronët dhe inteligjencën artificiale. Në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Veprimit të Minave (IMAS), RAMS mbështet një performancë më optimale dhe më të saktë të sondazheve jo-teknike dhe operacioneve të vëzhgimit teknik. Saktësia e lartë, si dhe kamerat termike dhe multispektrale të përdorura me ndihmën e dronëve kanë aftësinë të studiojnë objektet në sipërfaqen e tokës dhe ato të varrosura në thellësi të cekëta. Pasi të dhënat e përfuara zgjidhen me anë të inteligjencës artificiale, përcaktohet

vendndodhja e objekteve të rrezikshme dhe kufijtë e zonave të rrezikshme.

Si rezultat i operacioneve të vazhdueshme kërkimore jo teknike dhe teknike të kryera nga Agjencia në territoret e çliruara nga pushtimi, u përcaktua se tokat, duke përfshirë vendbanimet e shkatërruara, fushat bujqësore, varrezat, kopshtet dhe zona të tjera me rëndësi socioekonomike, janë shumë të ndotura me mina. Sipas të dhënave paraprake, 147,988 hektarë territore të çliruara kanë një nivel të lartë dhe 675,570 hektarë kanë nivele të mesme dhe të ulëta kontaminimi. Gjatë viteve të fundit, ANAMA dhe organizata të tjera kanë pastruar më shumë se 81,000 hektarë tokë nga minat dhe mbetjet shpërthyes të luftës. Në vitin 2023, ky numër do të arrijë në 50 mijë hektarë. ANAMA i konsideron parimet e cilësisë të bazuara në standardet ndërkombëtare si qëllimin kryesor të operacioneve të çminimit.

Territori i qyteteve të mëdha, zonave të banimit, si dhe strukturave të infrastrukturës sociale, po pastrohen tani. Linja e mëparshme e kontaktit dhe territoret ngjitur konsiderohen të jenë zonat më të ndotura. Zonat civile jashtë të ashtuquajturës ish-linjë kontakti janë gjithashtu shumë të minuara. Për fat të keq, 302 shtetas

azerbajxhanas u vranë ose morën plagë me shkallë të ndryshme ashpërsie si pasojë e shpërthimeve në këto zona. Minat tokësore gjenden kryesisht në brigjet e lumenjve, kanale, rrugë, fusha bujqësore, pyje, llogore, kopshte, oborre dhe varreza.

Në fshatrat Zabukh dhe Sus të rajonit Lachin (në jug-perëndim të Republikës së Azerbajxhanit), gjatë operacioneve të çminimit u zbuluan objekte të minuara të vendosura nga armiku. U gjetën gjithashtu fakte për vendosjen e granatave të dorës nën minat armene PMN-Э, të aktivizuara nga tela kurth dhe të instaluar në hyrje të shtëpive dhe oborreve. Kemi hasur një numër të madh veprimesh çnjerëzore dhe të pabesë nga armiku, kur u vendosën disa mjete shpërthyes në mënyrë që të rritnin shkallën e tragjedisë dhe të vrisnin më shumë njerëz.

Mjete shpërthyes të improvizuara me fuqi të lartë shpërthyes u zbuluan gjithashtu gjatë operacioneve të çminimit në zonat e çliruara të rajonit të Aghdamit (në rrëzën verilindore të vargmalit të Karabakut, në perëndim të fushës Kura-Araz). Raste të vendosjes kompakte të raketave turbo 240 mm 9M24F dhe më shumë se tridhjetë predha mortaje 120 mm u zbuluan në kodrinat

e vendosura në anë të rrugës dhe të mbuluara me dhe. Po, këto predha mortaje kërcënuese 120 mm që përmbanin 3-4 kg eksploziv kishin për qëllim automjetet dhe një numër të lartë njerëzish!

Të gjitha këto fakte janë dëshmi e synimit shkatërrues të Armenisë kundër paqes dhe sigurisë në rajon dhe mjedis. Në lumenjtë Tartar, Khachin, Gargar dhe Hekari që kalonin nëpër territoret e çliruara, si dhe kehriret e lashta, u gjetën dhe u çaktivizuan shumë municione shpërthyes nga çminuesit.

Një fakt tjetër që vlen të përmendet është se aktualisht po punohet për të zbuluar një varr masiv në fshatin Ashaghi Seyidahmadli të rajonit të Fuzulit (ai mbulon fushat e pjerrëta dhe ultësirat që shtrihen nga kodrat juglindore të vargmalit të Karabakut deri në lumin Araz), por zona është tepër e minuar. Për fat të keq, ky është një stil tipik i krimeve të luftës të kryera nga Armenia. Dua të theksoj se 86 mina anti-tank dhe 35 mina kunder personelit u gjetën në një sipërfaqe prej 0.31 hektarësh të sipërfaqes së përgjithshme prej 4 hektarësh ku do të kryhen operacionet e çminimit. Kjo vazhdon të tregojë se ka më shumë mina ende për t'u zbuluar, veçanërisht minat anti-tank të cilat janë projektuar posaçërisht për

të shkaktuar një numër të lartë viktimash dhe për të shkaktuar lëndime të rënda.

Në periudhën e pasluftës, një numër qytetarësh azerbajxhanas humbën jetën nga minat tokësore të mbjella në zonat civile. Si pasojë e një incidenti në varrezat e fshatit Yusifjanli të rajonit Aghdam, pesë anëtarë të një familjeje u vranë ose u plagosën rëndë. Një incident i ngjashëm ndodhi edhe në varrezat e fshatit Suarasi të rajonit të Laçinit. Më lejoni të theksoj se incidentet e minave në fshatin Gulabird të rajonit Lachin, fshati Dashalti i rajonit Shusha (në vargmalin Karabak të Kaukazit të Vogël), fshatrat Nuzgar dhe Mehdili të rajonit Jabrayil (të vendosura në zemër të maleve të Kaukazit të Vogël në jug të Republikës së Azerbajxhanit), fshati Bartaz i rajonit Zanglian, fshati Signag i rajonit Khojaly (i vendosur në vargmalin Karabakh), fshati Khanlig i Gubadlit (në jug-perëndim të Republikës së Azerbajxhanit dhe në jug-lindje të rrafshnaltës së Karabakut), fshatrat Marzili dhe Shahbulag të rajonit tartar (në rrëzë verilindore të Kaukazit të Vogël dhe rrafshnaltës së Karabakut), fshatrat Yukhari Veysalli dhe Yaghlivand të rajonit Fuzuli ishin jashtë asaj që dikur quhej linja e kontaktit.

Një nga përbërësit kryesorë të luftës në shkallë të gjerë dhe shumëplanëshe të ANAMA-s kundër kërcënimit të minave janë masat e Edukimit të Rrezikut të Paisjeve Shpërthyesë (EORE). Në kuadër të aktiviteteve

sensibilizuese, ANAMA punon me popullsinë për të rritur ndërgjegjësimin për sjelljen e sigurt, rrezikun e minave dhe mbetjet shpërthyesë të luftës. Për të arritur rezultate të prekshme në fushën e ngritjes së vetëdijes, është krijuar bashkëpunim si me organizatat shtetërore ashtu edhe me ato ndërkombëtare. UNDP, UNICEF, UNHCR janë midis partnerëve kryesorë të ANAMA-s në luftën kundër kërcënimeve të minave. Përveç një numri institucionesh tregtare, Fondit Ndërkombëtar të Shtypit Euroaziatik, organizatat joqeveritare «Dayag» janë gjithashtu të përfshira në luftën kundër kërcënimit të minave. Jam i lumtur t'ju informoj se Bashkimi Evropian, Mbretëria e Bashkuar, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Japonia dhe Hungaria kanë dhënë mbështetje të gjerë për masat kundër kërcënimit kundër minave të kryera në Azerbajxhan.

Për fat të keq, fatat e fshehura të vdekjes vazhdojnë të marrin jetë njerëzish dhe të dëmtojnë shëndetin e njerëzve. Sipas statistikave, numri i viktimave të minave në 30 vjet ka arritur në 3,381 vetë, duke përfshirë 358 janë fëmijë dhe 38 gra. Midis nënshkrimit të tregullit dhe 23 majit 2023, një total prej 302 personash ranë viktimë e minave dhe mjeteve të tjera shpërthyesë. Prej tyre, 57 vetë u vranë dhe 245 u plagosën.

Në përgjithësi, shumica e minierave të gjetura në zonat e çliruara janë minierat PMN-Э dhe OZM-72 të

prodhuara nga Armenia. Gjatë operacionit të pastrimit, një numër i madh municionesh grumbulluese të ndaluar nga konventa ndërkombëtare u zbuluan dhe u neutralizuan. Këto janë municione LAR160, 9N235 dhe municione të tjera fishekësh.

Më lejoni të përfundoj duke thënë se shteti i Azerbajxhanit po lufton këtë problem akut dhe kompleks

duke përdorur burimet e tij të brendshme. Disa vende dhe organizata ndërkombëtare japin mbështetje në luftën kundër kërcënimit të minave, por kjo mbështetje nuk është e mjaftueshme duke pasur parasysh shkallën e problemit në territoret e çliruara. Ne shpresojmë se ky problem global mund të trajtohet më efektivisht nëpërmjet përpjekjeve të përbashkëta në nivel global. ✨